Taras Șevcenko

Geniul Ucrainei și poetul său cel mai mare

(9 Martie 1814 — 10 Martie 1861)

La 10 Martie Ucraina a sărbătorit a 60-a aniversare a morței marelui său poet Taras Șevcenko. Pentru ucrainieni, Șevcenko nu este numai poetul ci și profesorul, geniul național și în fine martirul pentru libertatea poporului. De aceea nu este de mirare că aniversarea lui să fie o sărbătoare națională ucraniană. Veneratiunea pentru Șevcenko n'are margini în Ucraina. Acolo nu există om care să nu cunoască versurile lui pe de rost, nu se află colibă unde să nu se găsească operele marelui poet, precum și portretul lui împodobit cu flori.

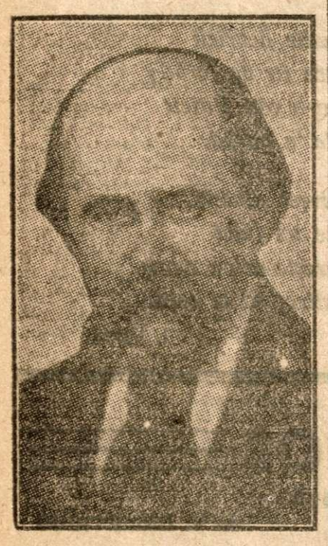

după un tablou de Lipețchi, proprietatea șefului misiunei diplomatice ucrainiene la București.

Taras Șevcenko s'a născut în casa unui sărac rob. Soarta a fost vitregă cu viitorul poet. La vârsta de 10 ani el a rămas orfan, singur în lumea largă. Primele noțiuni de învățământ tânărul Șevcenko le-a primit dela un cântăret bisericesc și dela un zugrav. Dar ce puteau da înțeleptului tânăr acești profesori ignoranți și veșnic beți? El a fugit dela ei, și ca să nu moară de foame s'a angajat ca cioban al satului și mai târziu ca muncitor la un țăran.

La vârsta de 14 ani, stăpânul căruia îi aparținea Șevcenko îl luă ca servitor pe lângă casă. Remarcând capacitățile servitorului său și locuind la Petrograd, îl dete pe Șevcenko (care avea atunci 18 ani) să învețe pictura decorativă, crezând că astfel va profita mai mult de pe urma lui.

În capitală Șevcenko se întâlni cu compatrioți de ai lui, oameni instruiți, vestiți artiști pictorii Briulow și Venețianow și poetul Jukovsky. Aceștia interesându-se foarte mult de capacitățile lui Șevcenko în pictură, i-au răscumpărat libertatea ajutându-l ca să urmeze academia de pictură.

Se credea, că acum la vârsta de 24 ani, soarta îl va favoriza.

La început Șevcenko, dându-se din toată inima artei sale — căci fiind liber putea spera să-și vadă visul împlinit — n'a remarcat schimbarea ce se operase în spiritul său. Inima sensibilă a tânărului artist nu se putea împăca cu realitatea.

Aci în templul culturei îi veni în înaintea ochilor anii trecuți în robie. Se gândește la milioanele de frați de-ai săi, robi în lanțuri, vede nenorocirea lor, aude plânsul lor.

Durerea sufletului său Șevcenko vrea s'o așternă pe hârtie. Și aci se desvoltă veritabila vocațiune a lui și adevăratul său talent.

Fiind în Academie Șevcenko a scris multe versuri pe care le-a reunit într'un volum, dându-i numirea de „Cobzar" și o mare operă, poema „Haidamachi".

După terminarea studiilor academice, Șevcenko s'a reîntors în Ucraina pentru a lucra în mijlocul fraților săi.

La Kiew el ocupă un post pe lângă Comisiunea Arheologică. Greaua situație a Ukrainei l'a obligat să-și îndrepte acțiunea în altă direcție: eliberarea țăreei natale. Cu participarea sa s'a întemeiat societatea secretă „Confreria Kiril și Metodie" având ca scop principal eliberarea Ukrainei de sub jugul moscovit.

După o sedere de doi ani la Kiev, Șevcenko a fost arestat și transportat la Petrograd. Guvernul rus acuzând pe Șevcenko de a fi luat parte la Confreria secretă și de a fi compus versuri revoluționare, îl deportă în stepele Orenburgului, ca simplu soldat, pe toată viața... cu interdicție severă de a scrie sau de a picta.

Zece ani se chinui Șevcenko în acest greu exil. Abia în 1857 a fost amnestiat de Țarul Alexandru al II-lea. Deși liber Șevcenko până la moarte a fost supraveghiat de poliție.

După exil Șevcenko mai avu fericirea de a se reîntoarce în draga lui Ukraina. El care plecase în floarea vieței, s'a reîntors din exil albit bătrân, cu trupul și inima zdrobite.

Acest mare martir a murit, pentru libertatea și idealurile înalte umanitare, departe de țara sa, în țară străină, la Petrograd.

Din 47 ani ai vieței lui poetul a trăit liber numai 6 ani și jumătate. S'a născut și a murit în robie.

Ca pictor, Șevcenko, deși îi plăcea pictura a dat un număr limitat de opere, căci veritabila lui vocațiune erau versurile. Șevcenko în pictură a atins toate genurile.

Cu toate condițiunile defavorabile ale vieței, Șevcenko a scris multe poezii originale. Era cu adevărat un poet cu voința lui D-zeu. Puterea cuvântului lui străbate în toate colțurile patriei sale. Sentimentele sale se zbat ca lava, inima lui caldă se revoltă în privința nedreptății vieței. Mintea lui pare că ar vrea să atingă cerul, să se ridice deasupra realității aspre, răsfățându-se în visuri. Avântul poeziei sale ar vrea să aducă unirea și frumusețea pe pământ. Dar inima poetului suferea de elanurile fantesiei lui, care îl îndepărtau dela tristețile și mulțumirile milioanelor de frați ai săi. El dorea, cel puțin să fie alături de cei pe care îi iubea. Era fericit când se contopea cu ei pentru a le reînvia prin poesiile sale frumusețea și armonia.

Pe lângă subiectul lor profund operele lui Șevcenko au și forme artistice extraordinare. Poesia lui este o muzică fermecătoare de care este așa de bogat poporul ukrainian; este floarea mirositoare a întinselor stepi ale Ukrainei.

D. A.

* * *

Cu privire la Taras Șevcenco, socotim nemerit să adăugăm încheierea minunatului studiu al lui Dobrogeanu-Gherea apărut în Almanachul socialist din 1894 în care se ocupa de acest „țăran-lobag" cântăret al Ucrainei.

Studiul lui Gherea a fost tradus și în franțuzește în revista „L'Ere nouvelle" comentat cu eloqui de ziarele franceze.

Cuvintele ce au devenit banale: „el a murit dar operele lui vor trăi veciuic între oameni", aceste cuvinte pentru puțini, pentru foarte puțini pot fi zise cu atâta dreptate ca pentru Șevcenco. Faptul că el a fost un mare patriot, face să fie cetit și admirat de clasele avute, iar faptul că a vărsat cele mai fierbinți lacrimi pentru poporul muncitor, pentru cei mici și săraci, îl face să fie iubit de aceștia din urmă. La aniversarea morței lui în Rusia pe ascuns, în Galiția pe față, se fac întruniri și se țin discursuri. Ziua nașterii și a morții lui Șevcenco, au devenit naționale. Mi-aduc aminte cum pe vremea mea, într'un grup de studenți ruși s'a făcut, în glumă, următoarea definiție a studenților ucrainieni: studentul ucrainian e un om care citește pe Șevcenco și plânge. Eu singur, în tinerețele mele, am văzut următoarea scenă induioșătoare: Într'un sat pierdut în stepele Ucrainei, într'o colibă țărănească, un băețandru ca de 15 ani citea o carte strajnic de mâzgălită: era „Caterina" lui Șevcenco. La masă, rezemat pe coate, stetea tata și asculta cu seriozitate și evlavie, iar pe laviță stetea mama și-și ștergea lacrămile.

* * *

Când mergi cu vaporul pe largul râu ucrainian Dnipru, mai jos de orașul Canev, pe malul Dnipruului, vezi o movilă cu o cruce de lemn. Când trece vaporul în dreptul movilei publicul de pe punte își descoperă capul, cei credincioși își fac cruce. Dacă vei întreba ce înseamnă această ceremonie, ți se va răspunde nu fără o privire de bănuială (adică ce D-zeu? nici atâta nu știi?) că acei e îngropat *pravednyi* (adică sfântul, dreptul). Taras Șevcenco. În multe poezii și, verbal, el a rugat pe prietenii săi ca să-i îngroape în o movilă de pe malul Dnipruului, râu larg, iute și puternic, ce a fost atât de iubit și atât de cântat de nefericitul poet. Șevcenco a voit ca bătrânul Dnipru, trecând pe lângă mormântul lui, să-i spună povestile câte odată vesele, dar mai des îngrozitoare ale poporului său. Să-i plângă și după moarte ca și când nu i-ar fi plâns destul în viață. Și de atunci bătrânul Dnipru, ducând a pele lui când limpezi, când tulburi, în Marea Neagră, îl tot cântă marelui și nefericitului poet, îi tot cântă, îi tot plânge și îi tot spune. Și-i povestește poetului bătrânul Dnipru că pe lumea asta totul se preface și se schimbă, și după cum el, bătrânul Dnipru, trece cu ape pe lângă mormântul poetului, tot așa totul curge și se schimbă și cu fiecare clipă se naște și se încheagă altă viață. Și-i mai spune că dela moartea lui multe s'au schimbat; că poporul lui s'a liberat din iobăgie, dar că a căzut în altă robie. În alte dureri și suferințe, în alte lanțuri din cari însă se va libera mai ușor. Și-i mai spune, bătrânul Dnipru, ducând apele lui ba limpezi, ba tulburi în Marea Neagră, că poporul muncitor din toată lumea civilizată începe să deschidă ochii de-a binelea, că începe să priceapă și ce e și ce trebue să fie, că din apus suflă un vânt din ce în ce mai puternic, un vânt de deșteptare, de reînviere, de prefacere a întocmirilor obștești, că popoarele muncitoare încep să-și întindă mâinile peste granițe și într'un gând și suflet să lucreze pentru desrobirea lor desăvârșită și deci pentru fericirea lumei întregi. Și va veni vremea, când bătrânul Dnipru, ducând în Marea-Neagră apele lui, sumând din valuri, va striga nemângâiatului poet: scoală, frate Taras, n'auzi? nu vezi că pământul e în sărbătoare, că ceeace ați visat voi, tu și cei dela Golgota și aceea ce a murit tânguitoare în buruieni, sub un gard și atâtea mii alții, n'auzi, nu vezi că visul vostru s'a îndeplinit și că pacea, iubrea și adevărata frăție domnesc între oameni? Și atunci din Golgota, din mormântul poetului ca și din miile de morminte ale celor buni și drepți, se va înălța un cânt, un imn sfânt care par'că dintr'o orgă imensă va psalmodia deasupra lumei întregi cântul îzbândei, și din acest cânt curat, limpede, dulos, vor răsări cuvintele: „fiți fericiți voi oameni și popoare și nu ne uitați pe noi, pe cei cari prin durerile, prin suferințele, prin cel mai curat sânge din sângele nostru, v'am pregătit îzbânda voastră".

Și popoarele nu-l vor uita.

G. Dobrogeanu-Gherea

1894

BUNICUL

Floare albă de cireș,
Floricică dalbă,
Bate vântul — tu te scuturi,
Albind ca un roi de fluturi
Peste vechiu-mi bordeeș,
Împletindu-ți slabă.

Las' să-și sculture livada
Florile iubirii:
Fulgii fluturând să-și cearnă
Alba vieții mele iarnă,
Troenindu-mă'n zăpadă
Rece-a amintirii...

Fost-am, fost și eu odată,
Flori de primăvară,
Un voinic și aveam o zină,
Ca o floare din grădină —
Aveam un odor de fată,
Ca o căprioară...

Părea zina mea — crăiasă,
Eu — fecior de crai;
Eram doi cu scumpa dragă
Fericiți în lumea 'ntreagă,
Și-mi părea palat-bordeiul,
Și pământul-rai...

Hei!.. e mult de-atunci, nepoate,
Vreme e de-atunci!...
Era Dunărea-șuviță,
Erau munții-moviliță,
Și lupoaicele tărcate
I-alăptau pe prunci!...

Lume nouă odrăslită —
Ramură din ramuri:
Ca sulcina din poene —
Feți-frumoși și Cosânzene,
Din bordeiu-mi răsăriră
Plin un sat de neamuri...

Dar... cu foc se'ncinse zarea
Și s'au dus pe rânduri
Toți la lupta cu dușmanii:
Și s'au irosit sărmanii
Cum s'ar scutura-se floarea
Pulbere pe vânturi...

Și-au stâns viața în suspinuri
Gârbovele mume:
Rând-pe-rând... s'au stâns cu toții...
Și feciorii... și nepoții...
Mai rămas-am eu de chinuri —
Huhurez în lume...

Am rămas... povară vieții,
Ca un trunchi sub cer...
Numai tu, orfanul tatei,
Mi-ai rămas din sânul gloatei:
Mângâere-bătrânelii,
Neamului-străjer!..

Să crești nalt, ca'n codru bradul,
Și voinic-stejar:
Tu pământul sfânt să-l aperi —
Șoim fulgerător să scaperi
Și de-a lungul și de-a latul
Țării la hotar!...

Și la piepțu-i blândă bunicul
Își strânge vlăstarul
Tremurând în brațe slabe...
Iar din ochii stânși cad boabe —
Harul sfânt stropind pământul
Cu mărgăritarul...

Ion Buzdugan

Intâiul om

Umbrit de bolțile luxuriante
El dormita'n superba dimineață...
Iar brațele-i,
Crescute din verdeață,
Se întindeau asemeni unor plante.

O pată însorită era zarea
Cu jocuri de lumini proteiforme...
Și în tăcerea caldă și masivă
Ce copleșea tufișele enorme,
Se auzea cum fierbe seva'n ramuri grele...

El dormita...
Prin drepte crengi, ca prin zăbrele
Se strecurau șăgalnicele raze,
Punctând cu foc bronzatele lui coapse.
El dormita...
Și 'n preajma lui, copacii,
Aprinși de sarbăda dogoare,
Ca niște gravi și montruoși fakiri
Încremeniau în soare...
El dormita...
Și'n liniștea înmărmurită
Lumina fecunda tăcerea infinită.

Și el deschise ochii...
Tristă și imensă,
Domnia în jurul lui Singurătatea...
El își roti priviri muiate 'n vise
Și căută avid făptura ce 'i zâmbise
In somnul de-adineauri... Dar, zadarnic:
Pretutindeni,
Lumina fecunda tăcerea infinită.

Și-atunci,
Un lung suspin,
Unduetor și cald, asemeni unei flăcări,
Țâșni de sub ghirlandele de ramuri.

Și cerul tot,
Pulverizat de ritmice căderi de raze,
Și preajma cu răsuflurile-i lente —
Și zările incandescente
Ca niște guri imense de cuptoare
Și soarele — incendiată mască —
Se 'nfiorară-atunci prelung
De cea dintâi durere omenească.

Virgiliu Moscovici

Casa egoistului

— SCHIȚĂ —

de GALA GALACTION

O văd și azi, cu aceiași ochi, cu aceleași gânduri, cu cari am văzut-o altă dată, când—prima oară și cea din urmă — am intrat înăuntru. Egoistul, stăpânul de atunci, meditează astăzi, în suprem repaos, asupra vieții lui petrecute în desfătări. Cei ce locuesc azi în casa aceea sunt poate oameni cari n'au moștenit decât imobilul, nu și egoismul fostului stăpân. Pentru mine unul, însă, în dosul ușilor el totdeauna zăvorâte plutește acelaș duh al despărțirii de oameni și al zeificării personale.

Casa fu clădită odinioară de egoist. N'a avut, în vremea aceea, prea mult loc, ori a căutat anume colțul acesta, fiindcă s'a mulțumit să-și ridice casa la încrucișarea a două străzi și deadreptul în trotoar. A căutat, însă, să se despăgubească de lipsa curții și a grădinii, clădind în coasta casei o terasă. Aci în timpul verii, crește din glastre și din ghiveciuri o întreagă oază de flori și de arbuști. Iar pe o cheresteа ușoară de beție se cațără niște curpeni de viță sălbatică. Ferestrele odăilor de sus se deschid deasupra acestei grădini improvizate.

Această casă are aceiași înfățișare neprimitoare și rece ca toate casele mari, deadreptul clădite în stradă și cu spatele acoperit și tăinuit de alte case. Ușile dela intrare sunt duble, masive și ferecate. Incuetoarea este sistem „Yale" — admirabil sistem care pe mine mă umilește și mă înfricoșează, totdeauna. Admirabil sistem, menit, să dea curaj nevoiașilor, săracilor, cerșetorilor, cari vin să solicite umanitatea noastră!

M'am încercat să-mi închipuesc ușile Casei Egoistului, sărind din încuetoarea lor „Yale", și dând drumul cuiva, care iese afară, cu mâinile pline de milostenii, pentru câțiva săraci de pe trotoar... Grea încercare! Ferestrele cari dau în stradă sunt prea oblonite ca să crezi că aceĭ ce locuesc în dosul lor pot să mai aibă grija nevoilor și a mizeriei de pe stradă.

Cititorul acestei case a dus cu el în mormânt renumele și zgomotul unei deosebite destrăbălări, unei anumite destrăbălări. Era om care nu îngăduia nopților nici somn, nici reculegere, nici castitate. Trecuse prin câteva căsătorii, și când l'am cunoscut eu avea obrajii de pergament, iar în barbișonul rar începeau să se arate fire albe-galbene. Avusese o inteligență strălucită. Patriarhul partidului în care se înscrisese imediat după bacalaureat îl iubea ca pe un fecior al lui și-l trimisese la Paris să-și ia diplomele necesare unui viitor ministru.

N'a pierdut vremea. A uimit pe Francezi cu istețimea lui și s'a înapoiat în scumpa-i țară românească, unde l'au copleșit și l'au înecat favorurile, ministerele, vinurile și femeile — indigene și străine.

Subt zidul care sprijină terasa casei lui, privesc și azi o portiță de fier, care în zilele Egoistului fusese croită și pusă acolo, cu scopuri speciale. Cunoștințele lui trebuiau primite, după împrejurări, prin această portiță lăturalnică și discretă.

Intr'o zi, peste care au trecut de atunci foarte multe zile, am intrat în această casă și am stat la masă, cu stăpânul. Era ministru. Ceĭ doi mosafiri cari mai erau cu noi îșĭ așteptau ministeriatul. Firește, era o întâmplare absurdă. Ce puteau să scoată din mine — chiar cu bunăvoință — acești oameni devotați realității și doctrinelor pozitive?

Amfitrionul, sagace cunoscător de oameni, după câteva minute de convorbire cu mine privea curios pe cel ce mă adusese, voind par'că să-i întrebe: — Ce vreai să fac cu acest vizionar? Totuși acest egoist avea oarecare curtenie pe care uneori voia s'o risipească și gratuit. Oricât de inutil și de inofensiv, un poet este totuși o oglindă în care imaginea ta — amabilă ad-hoc — poate să invieze într'o zi

Am stat în jurul meseĭ deosebit de albe, în mijlocul uneĭ sofrageriĭ îmbrăcate până sus în lemnărie mată și severă. Lucuri multe și scumpe umpleau toată casa, dar fără ostentație și fără cacofonie. Pe masa albă și rotundă, ca tăiată într'un nămete, ardeau cristalele, argintăria și inima pasionată a unui vin ruginiu, mai bătrân decât mine. Ușile se deschideau și se închideau încet și zgomotul, aerul și servitorii cari pătrundeau se învăluiau deocamdată în faldurii unor perdele grele ca apoi să ne sosească aproape nesimțiți.

Stridența, patima, convingerile tari (căci încolo amfitrionul era un sceptic) le păstra pentru nopțile sale de Sardanapal burghez.

Și-a dus-o astfel, destule nopți. Dar toată deșteptăciunea lui și toate darurile cu cari era într'adevăr înzestrat s'au risipit și s'au ticăloșit în această viață josnic materialistă pe care o duce plutocrația românească.

Ori de câteori trec pe lângă casa lui nu pot să nu mă întreb: Cine pomenește cu recunoștință, numele acestui egoist? Care sărac, care orfan, care bătrân își mângâie azi amarul vieții, binecuvântând amintirea acestui atotputernic din țara românească? Unde este azilul, unde școala, unde este bursa care poartă numele acestui fost ministru, înghițitor de milioane?

Portița de fier, ascunsă în zid, îmi pare azi tragică, în felul uneĭ uși de criptă și mai mult decât atâta. Eĭ! dacă am putea să deschidem această portiță (nu ca să ajungem ca odinioară în sera, în alcova și pe blănile de urs alb ale epicureului, plecat în eterna călătorie) ci ca să întrebăm despre peripețiile acesteĭ călătoriĭ, am afla multe lucruri interesante, pentru urmașii și emulii Egoistului.

Nu pentru urmașii lui propriu-zișĭ, fiindcă n'a avut nicĭ unul. Casa aceasta și bogățiile din ea, pivnița plină cu vinuri, cămările înțesate cu conserve delicate, lada de fier, cu teancuri de diplome și de bani: erau numai pentru sufletul singuraticului egoist.

Și într'o toamnă, moșia lui de câteva mii de pogoane s'a întrecut în fertilitate. Lasă grâul și porumbul cari s'au făcut berechet, tocmai când samsari străini veneau și dădeau prețuri îndoite. Lasă grădinile de zarzavat și de pomi... Dar, via, stupii, vacile de Șvițera, heleșteul cu pești uriași!... Cum o să care el atât belșug în această casă din București, înadins îngustă și dosită, ca pentru un becher cu insomnie?

Și atunci Egoistul s'a găsit în greaua împrejurare în care s'a găsit acel bogat din Evanghelie, norocos stăpân de moșie:

„Unuĭ om bogat i-a rodit moșia cu belșug. Ci el cugeta în sine și zicea: Ce voĭ face că n'am unde să adun roadele mele? Dar și-a zis: Aceasta voĭ face: Dărâma-voĭ jitnițele mele și maĭ marĭ le voĭ zidi și voĭ strânge acolo toate rodurile mele și bunătățile mele. Și voĭ spune sufletuluĭ meu: Sufletе, aĭ multe bunătățĭ, puse spre multĭ anĭ; odihnește-te, mănâncă, bea, veselește-te!" (Luca 12, 16—19).

Și acest egoist începea poate să regrete, ca și cel de demult, că e neîncăpătoare casa și să proecteze alta, cu grădină, cu pivnițe maĭ marĭ, cu celare și cu șopron de automobil...

Dar, întocmaĭ, ca în Evanghelie, grija luĭ i-a fost ridicată, deodată cu sufletul legat pământuluĭ și idolatrieĭ personale:

„— Nebune! în această noapte cere-vor dela tine sufletul tău. Și cele ce aĭ pregătit ale cuĭ vor maĭ fi?".

Când trec, decĭ, pe lângă Casa Egoistuluĭ și a urmașilor luĭ și a emulilor luĭ, o pornire neînvinsă și ironică mă face să răzbat cu gândul, dincolo de bariera celor văzute, dincolo de portița de fier — și întreb: „Și cele ce-aĭ pregătit ale cuĭ vor maĭ fi?"

G. Galaction

O vizită la Francis Jammes

de B. FUNDOIANU

Du-te la Orthez. Îl recunoști lesne casa — și-l poți recunoaște lesne pe Jammes, după casa luĭ.

Versurile luĭ Charles Guérin sunt martore.

O, Jammes! ta maison ressemble à ton visage.

Casa e desigur spoită cu var, cu un cerdac larg, în care cresc în coajă de olane, toate florile din provincie. În spate, sunt hambarele. În curte, o să întâlnești toate neamurile de găinĭ, dela hulubul alb, la picățelele pichereĭ. Simplicitatea luĭ Jammes, face din toate animalele fermeĭ, un fel de gospodărie vastă, prelungită din sufletul luĭ. Pe fereastră, ghicești înăuntru un salon de țară, cu mobilă veche. Pe un fotoliu moale, o fecioară albă și poetul îi strânge genunchii curați, în brațe. Îi declamă:

Tu sera nue dans le salon aux vieilles choses.

Nu te-apropia și nu le sgâria tăcerea cu o vorbă. În fotoliu, e Almaida d'Etremont, sau e Clara d'Ellébeuse, școlara vechilor pensionate. Jammes îi spune:

Viens, viens, ma chère Clara d'Ellébeuse —
Aimons-nous encore si tu existes.

În celălalt fotoliu e Samain — poetul originar din Flandra, dar parizianul autor al volumuluĭ: Au Jardin de L'infante. Jammes părăsește genunchiĭ frumoaseĭ Clara d'Ellébeuse, care a murit de mult. Se apropie de Samain:

Tu as soif? Voici de l'eau du puits bleue et du vin.
Ma mère va descendre et te dire: Samain...
et ma chienne appuyer son museau sur ta main

Mama luĭ Jammes vine, ușoară și bătrână, până lângă geam. La un gherghef în poală și se așeza la fereastră, maĭ aproape de ziuă, Jammes îi face semn cu degetul luĭ Samain, s'o privească:

Elle coud le linge blanc près des capucines,
Qui font penser à Mademoiselle Linné.
C'est la mère douce aux cheveux gris dont tu es né.

Samain nu se întoarce și nu zâmbește. Fotoliul e gol — și parcă cineva a pus în el o lumină, ca un surâs. Jammes înțelege:

Ta mort ne change rien. L'ombre que tu aimais,
où tu vivais, où tu souffrais, où tu chantais,
c'es nous qui la quittons, et c'est toi qui la garde.

Cineva bate în ușă — sau un suflu nou a intrat în salon. E ceva proaspăt de dimineață, deși e amurg și Septembre. Tăcerea. Cineva bate în ușă și Eugènie de Guérin, a intrat. Ține de mână pe Maurice de Guérin, autorul „Centauruluĭ", pe care frații Goncourt, îl puneau maĭ presus de Sallambô. Au intrat moale, ca niște umbre umede și s'au strecurat în fotoliĭ, lângă măsuța în care dorm albumele cu fotografiĭ uitate. Jammes îi știe pe amândoĭ morțĭ. Dar nu se miră. Ișĭ trage fotoliul lângă eĭ — între Samain și Eugenia. Sufletul luĭ e pur ca un cântec. Ar vorbi și tace. Ascultă tăcerea:

O, Eugenie, O, Maurice, vous êtes là!
La matinée mouillée est lourde de lilas.
Que ne sul-je avec vous dans cef autre Cayla!

Și se face iar tăcere.

Câteodată, în Orthez, vine din Paris, plin cu tolbă verbală și cu zgomotul orașuluĭ, Francis Viellé-Griffin. Jammes îl duce lângă pietrișul în care ciocănește pârâul. Îi arată becațele de argint. Îl plimbă în toamna lungă — ca o apă și lină și galbenă. Aicĭ e vița mâncată de var. Aicĭ târgul — bătrânul târg — care e plin de trandafirĭ. Pe-aicĭ, prin fund, copiiĭ de altădată, se jucau printre plantele aduse din moșiĭ străine și părinții explicau virtutea fructelor și obârșia lor:

cet arbre-ci
Vient du Japon ou fût votre vieil oncle.
Il l'aporta tout petit, tout petit
Avec des feuilles grandes comme l'ongle.

Viellé-Griffin e obosit. Pe drum întâlnesc măgariĭ cu urechile marĭ, ca două frunze de sfeclă. Viellé simte că descoperă parcă de tot ce e străin, când Jammes îi povestește simplu că dorința luĭ este să meargă în raĭ cu măgariĭ, după ce-ĭ arată cu mâneca:

l'âne si doux
marchant le long des houx
cu ceĭ
qui portèrent au flancs des corbeilles,
de ceux trainant des voitures de saltimbanques,
ou de voitures de plumeaux et de fer-blanc,
de ceux qui ont aux dos des bidons bossués,
des ânesses pleines comme des outres, au pas cassés
de ceux à qui l'on met de petit pantalons
a cause des plaies bleues et suintantes que font
les mouches entêtées qui s'y groupent en ronds.

Ajunșĭ acasă, Jammes îi arată gospodăria și-ĭ arată casa. Iată lucrurile și iată sufletul lor, Dacă te uiți în fund

Il y a une armoire à peine luisante.
In perete
Il y a aussi un coucou en bois.
Je ne sais pourquoi il n'a pas de voix!

Și în aceiași odaie, dacă mirosul e de poame conservate sau de gutuĭ care s'au zbârcit, privește:

Il y a aussi un vieux buffet,
qui sent la cire, la confiture
la viande, le pain et les poires mûres.

În perete, maĭ e un calendar. E Septembre. Îl ghicești după lumina oblică din geamurĭ, care decolorează sufrageria. N'a maĭ rupt nimenĭ, de multă vreme, filele din calendar și pe ultima filă, comună și parcă uzată, citești data: 8 Iulie. Sfânta Virginia. O mână a scris cu cerneală spălăcită și tremurată — un vers — maĭ multe:

C'est aujourd'hui la fête de Virginie.

până s'a oprit o clipă — a plâns pacă — și a reluat:

tu est morte est tu vis, ô ma petite amie,
amie de Bernardin, ce vieux sculpteur de cannes.

Aĭ paria că e scrisul luĭ Jammes. Când Viellé-Griffin s'a ridicat să plece, un guițat a împușcat liniștea. Griffin se uită nedumerit la Jammes. Porcul acesta spintecat, care guiță agonia, îl sperie. Poetul i-a pus o mână pe umerĭ, o mână blândă, ca o mână:

on ne trouve pas la paix que nous cherchons
Car Basile toujours saignera les cochons,
et leurs cris algus et horribles s'entendront

Viélle-Griffin pleacă. James îl conduce cu pipa în gură, cu pipa neagră ca sânul uneĭ femeĭ africane. Se pleacă puțin spre Griffin, îl sărută lung și ascuns sub greoaia luĭ pălărie, din paie de orez, moștenită dela bunicul din Antile. Și-ĭ spune, aproape în șoaptă:

Viélle-Griffin, c'est ainsi que l'on est poète.

B. Fundoianu

păsărească" e propagată de oamenii, care scriu cu ușurință.

Al doilea principiu stabilit de dânșii era, că nu scriem pentru ca să ne dăm pe față cugetările, ci pentru ca să le reproducem în mintea acelora, la care ne adresăm, adică să-i facem pe aceștia să gândească ceeace voim noi. Urmează, că avem să alegem totdeauna vorbele, de care în mintea lor se leagă gândul ce avem în vedere și să întrebuințăm și să așezăm toate vorbele astfel alese potrivit cu deprinderile lor. Când ne adresăm dar la toti Romînii, bune sunt numai vorbele și formele gramaticale, cu care sunt deprinși toți Romînii ori cel puțin cei mai mulți dintre dânșii.

Discuțiunea se urma spre a se dumiri unul pe altul, care anume dintre vorbe și dintre formele gramaticale sunt de felul acesta.

Citiseră amândoi — pot să zic — tot ceeace pân' atunci fusese scris în românește, iar Eminescu îndeosebi mai trăise atât în Moldova și 'n Muntenia, cât și 'n Bucovina și în Ardeal, încât cunoștea limba poporului ca nimeni — poate — dintre contimporanii săi; discuțiunile se întețiau deci încât uitau câteodată că e timpul să meargă la masă, iar alte dăți îl prindea noaptea stând de vorbă.

Eu dedeam pe timpul acela lecțiuni de limba română la școala normală a societății pentru învățătura poporului român. Mă bucuram deci că, ascultând, pot să mă prepar pentru lectiunile ce aveam să dau.

Cu atât maĭ vârtos se bucurau eĭ înșișĭ, căcĭ, deprinzându-se a cumpenĭ fiecare vorbă maĭ nainte de a o fi pus pe hârtie, nu-și îndrumau cititoriĭ spre limbă păsărească. Se maĭ bucurau și alțiĭ, căcĭ era timpul, când T. Maiorescu introdusese studiul limbiĭ române în școlile secundare, când Iremia Cîrca, Mihail Străjanu, I. Manliu, Câmpianu și alțiĭ își scriseseră manuala de gramatică și foarte mulți își aveau gândul îndreptat spre cestiunile discutate de cei doi redactorĭ ai ziaruluĭ *„Timpul"*, care la seratele literare ale *„Junimii"*, deși cei maĭ tinerĭ dintre ceĭ de față, aveau multă autoritate tocmaĭ pentru că erau bine dumiriți nu numaĭ ca scriitorĭ, ci și ca critici literarĭ.

E o parte din istoria poporuluĭ român, asupra căreia arunc câteva raze de lumină prin aceste amănunte.

E 'nvederat, că eĭ nu erau oameni, care se opresc la forme ci scurtează și cele ce se aflau în dosul formelor, și multă lumină s'ar revărsa asupra timpuluĭ, în care au trăit dânșii, dacă ar maĭ fi cineva 'n stare să spună, cum îi judecau eĭ pe oameniĭ de din pregiurul lor. Deocamdată ar sevârși o faptă vrednică de toată lauda cel ce-ar lua asupra sa sarcina de a ne dumeri, dacă scriitoriĭ ce-au urmat după dânșiĭ sunt orĭ nu maĭ presus de dânșiĭ în ceea ce privește limba.

Ioan Slavici

(Reproducerea interzisă).